

Marianne Lund

Avdekking av seksuelle overgrep Muligheter og utfordringer i barnverntjenestens arbeid

Disclosure of sexual abuse

Opportunities and challenges in the child protection service's work

Bacheloroppgave i Barnevern

Mai 2024

Marianne Lund

Avdekking av seksuelle overgrep Muligheter og utfordringer i barnverntjenestens arbeid

Disclosure of sexual abuse

Opportunities and challenges in the child protection service's work

Bacheloroppgave i Barnevern
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Institutt for sosialt arbeid

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

I denne bacheloroppgaven ønsker jeg å undersøke temaet avdekking av seksuelle overgrep mot barn. Oppgaven vil belyse temaet med følgende problemstilling: “Hvilke utfordringer kan barnevernspedagogen møte i arbeidet med å avdekke seksuelle overgrep mot barn?”. Arbeid med saker som omhandler seksuelle overgrep mot barn er svært komplisert og krevende. Dette betyr at barnevernspedagogen kan møte på flere utfordringer og barrierer i arbeidet med avdekking av seksuelle overgrep.

Seksuelle overgrep mot barn kan føre til alvorlige konsekvenser for barnet. Det vil derfor være viktig å sette fokus på hvilke utfordringer barnevernet kan møte i saker, og hvordan barnevernspedagogen kan arbeide målrettet for å avdekke seksuelle overgrep mot barn så tidlig som mulig. Oppgaven presenterer relevant teori bestående av litteratur, rapporter, forskning og lovgivning for å belyse problemstillingen. I oppgaven ønsker jeg å undersøke hvilke faktorer som påvirker barnevernspedagogens arbeid med avdekking av seksuelle overgrep. I tillegg ønsker jeg å se på noen muligheter i arbeidet som kan føre til avdekking.

Det er brukt litteraturstudie som metode for denne bacheloroppgaven. Det vil si at jeg har funnet og undersøkt allerede eksisterende litteratur omkring temaet i oppgaven. Deretter har jeg foretatt en drøfting basert på funnene i litteraturstudien.

Abstract

In this bachelor's thesis, I want to investigate the topic disclosure of sexual abuse against children. The thesis will shed light on the topic with the following problem: “What challenges can the child protection worker face in the work of disclosure of sexual abuse against children?”. Working with cases involving sexual abuse against children is very complicated and demanding. This means that the child protection worker can face several challenges and barriers in the work of disclosure of sexual abuse.

Sexual abuse can lead to serious consequences for the child. Therefore, it will be important to shed light on the challenges the child protection service can face in these cases, and how the child protection worker can work purposefully to uncover sexual abuse against children as early as possible. The thesis presents relevant theory consisting of literature, reports, research projects and legislation to illuminate the problem. In the thesis, I want to investigate which factors influence the work of child protections workers in disclosure of sexual abuse. In addition, I want to look at some possibilities in the work that could lead to disclosure.

In this bachelor's thesis the method literature study has been used. That means that I have found and examined already existing literature on the topic. I have then carried out a discussion based on the findings in the literature study.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	3
1.1 Bakgrunn for oppgaven	3
1.2 Tema og problemstilling	4
1.3 Avgrensning av oppgaven	5
1.4 Sentrale begreper	6
1.4.1 Barnevernspedagog	6
1.4.2 Barn	6
1.4.3 Avdekking	6
1.4.4 Latenstid	6
1.5 Oppgavens oppbygning	6
2.0 Metode	7
2.1 Fremgangsmåte	7
2.2 Forforståelse	7
2.3 Kildekritikk	8
3.0 Juridiske rammer	8
3.1 Den kommunale barneverntjenesten	8
3.2 Lovverket	9
4.0 Presentasjon av teori	10
4.1 Seksuelle overgrep mot barn	10
4.2 Omfang av seksuelle overgrep mot barn	11
4.3 Konsekvenser av seksuelle overgrep mot barn	12
4.4 Avdekking av seksuelle overgrep mot barn	13
4.4.1 Hvorfor tar det så lang tid før barn forteller om seksuelle overgrep?	13
4.4.2 Barnevernets rolle og ansvar i avdekking av seksuelle overgrep	14
4.4.3 Samarbeid med andre instanser	15
5.0 Drøfting	16
5.1 utfordringer i avdekkingen av seksuelle overgrep	16
5.1.1 utfordringer i samtaler med barn om seksuelle overgrep	17
5.1.2 Barns strategier for å skjule overgrep	18
5.1.2 Barnevernspedagogens egne begrensninger	19
5.2 Muligheter i arbeidet med avdekking av seksuelle overgrep	20
5.2.1 Hjelpeinstansene rundt barnet	20
5.2.2 Barnesamtalen DCM	20
5.2.3 Kunnskap om barn utsatt for seksuelle overgrep	22
5.2.4 Barnevernspedagogens drivkraft og engasjement	22
6.0 Avslutning	24
Litteraturliste	26

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for oppgaven

Denne bacheloroppgaven vil rette søkelyset mot avdekking av seksuelle overgrep mot barn. Seksuelle overgrep mot barn er et veldokumentert problem på globalt nivå (Søftestad & Andersen, 2014, s. 27). Seksuelle overgrep betegnes som brudd på barns grunnleggende menneskerettigheter, og blir beskrevet som et folkehelseproblem av verdens helseorganisasjon (Søftestad, 2018, s. 133). Konsekvensene av seksuelle overgrep er mangfoldige. Barn som utsettes for seksuelle overgrep i barndommen har økt risiko for å utvikle både fysiske og psykiske vansker i voksen alder (Felitti et al., 1998, s. 249-258). Flere studier viser at barn som er utsatt for seksuelle overgrep har økt risiko for å utvikle alvorlige og langvarige problemer (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 145). Utsatte barn har blant annet økt risiko for rusmisbruk, selvskading og selvmord (Bufdir, u.å.). Seksuelle overgrep krenker barns integritet, betegnes som tabubelagt i samfunnet generelt og er ulovlige handlinger jamfør straffeloven (Søftestad, 2018, s. 23).

Barn har rett til å bli beskyttet mot alle former for seksuelle overgrep og krenkelser (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 145). Barns rett til beskyttelse er lovfestet, og er blant annet beskrevet i Grunnloven, barnevernsloven og FNs barnekonvensjon. Barnevernsloven legger føringer for barneverntjenestens arbeid, og pålegger tjenesten plikter og ansvar for å ivareta utsatte barn og unge. En av hovedoppgavene til barneverntjenesten er å sikre at barn og unge ikke lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling (Barnevernsloven, 2021, § 1-1). Barneverntjenesten skal ivareta barn utsatt for seksuelle overgrep. Tjenesten har en vesentlig rolle både i arbeidet med avdekking, i tillegg til å hjelpe og støtte utsatte barn og unge.

Studier viser at en rekke barn utsettes for seksuelle overgrep i barndommen.

Omfangsundersøkelsen til NKVTS om volds- og overgrepserfaringer og omsorgssvikt blant ungdom i alderen 12 til 16 år, viser at 1 av 20 barn har erfaringer med overgrep fra en voksen i barndommen (Hafstad & Augusti, 2019, s. 15). Undersøkelser viser i tillegg at barn som utsettes for seksuelle overgrep ofte opplever flere former for omsorgssvikt (Hafstad & Augusti, 2019, s. 14). Ifølge Søftestad har "Seksuelle overgrep mot barn til alle tider vært preget av hemmeligholdelse og fortieelse" (Søftestad & Andersen, 2014, s. 28). Forskning viser at et barn kan bruke i overkant av 17 år før det velger å fortelle om overgrepserfaringer

fra barndommen (Steine et al., 2017). Det er gjerne flere faktorer som ligger til grunn for hvorfor barn velger å ikke fortelle om overgrepserfaringer (Søftestad & Andersen, 2014, s. 29). I denne oppgaven ønsker jeg derfor blant annet å undersøke hvorfor barn ikke forteller, og hvordan det påvirker barnevernspedagogens arbeid med avdekking.

I min praksis fra barnevernspedagogutdanningen fikk jeg se flere utfordringer i saker som omhandler seksuelle overgrep mot barn. Noe som har ført til en interesse for å undersøke temaet nærmere. I praksisperioden min i en kommunal barneverntjeneste fikk jeg anledning til å reflektere, drøfte og analysere rundt saker omkring temaet. Jeg opplevde en form for håpløshet i arbeidet med disse sakene, hvor en konstant lette etter håndfaste bevis for å kunne avdekke overgrep. Ofte var det ingen håndfaste bevis, og samtaler med barna førte ikke til noe konkret som kunne underbygge mistankene. Jeg opplevde at jeg hadde begrenset kompetanse og erfaring om seksuelle overgrep mot barn, som gjorde arbeidet med avdekking utfordrende. Med tanke på omfanget av seksuelle overgrep mot barn, og hvilke konsekvenser det kan ha for barna, ønsker jeg å undersøke noen muligheter i arbeidet som kan føre til avdekking.

1.2 Tema og problemstilling

Temaet for denne oppgaven er avdekking av seksuelle overgrep mot barn. Jeg tenker at det er et viktig tema å undersøke nærmere på grunn av konsekvensene seksuelle overgrep kan ha for barn. Spesielt gjentatte seksuelle overgrep, noe tidlig avdekking kan forhindre. Oppgaven vil ha hovedfokus på barnevernspedagogens arbeid med avdekking i barneverntjenesten. Oppgaven vil i tillegg se på barnevernspedagogens muligheter og utfordringer med avdekking av seksuelle overgrep. I lys av bakgrunn for oppgaven beskrevet ovenfor har jeg valgt følgende problemstilling:

Hvilke utfordringer kan barnevernspedagogen møte i arbeidet med å avdekke seksuelle overgrep mot barn?

Problemstillingen kan omfatte flere elementer av en barnevernspedagogs arbeid med avdekking av seksuelle overgrep. I denne oppgaven vil jeg drøfte ulike utfordringer og barrierer som påvirker avdekkingen. Deretter vil jeg diskutere noen muligheter i arbeidet. Hensikten med oppgaven er å belyse hvilke utfordringer barnevernspedagogen kan møte, og

hvordan en kan møte disse utfordringene for å styrke arbeidet med avdekking av seksuelle overgrep mot barn.

1.3 Avgrensning av oppgaven

Avdekking av seksuelle overgrep mot barn er et stort tema. Noe som betyr at jeg har vært nødt til å sette noen avgrensninger for å kunne gå i dybden på problemstillingen.

Avgrensningene i oppgaven er basert på eget interessefelt, funn i litteratursøket og relevans. Jeg har hatt fokus på å inkludere litteratur som jeg mener kan skape diskusjon rundt problemstillingen. Jeg har derfor anvendt litteratur og forskning i teorikapittelet som jeg mener er relevant for å belyse problemstillingen fra flere perspektiver.

I teorikapittelet presenteres teori for å skape et helhetlig bilde av seksuelle overgrep mot barn. Det presenteres derfor teori om omfanget, konsekvensene og avdekking av seksuelle overgrep. Jeg har hatt hovedfokus på det utsatte barnet. Jeg har derfor ikke undersøkt årsakene til hvorfor noen velger å utføre overgrep mot barn, eller hvem de som utfører overgrep er. Det kan være et interessant tema å undersøke, men jeg mener at det ikke er like relevant for problemstillingen, og har derfor valgt å ikke ta det med i denne oppgaven.

Det kan være mange utfordringer i arbeidet med å avdekke seksuelle overgrep mot barn. I denne oppgaven vil jeg gå inn på flere generelle utfordringer som påvirker arbeidet, før jeg velger å fokusere på tre. De tre utfordringene jeg har valgt å ha fokus på i oppgaven er utfordringer i samtaler med barn, utfordringer knyttet til barns strategier og utfordringer knyttet til barnevernspedagogens begrensninger. Jeg har hovedsakelig kun valgt å fokusere på tre utfordringer, for å kunne gå mer i dybden på disse. Andre utfordringer en kunne undersøkt er hvordan barnets relasjon til foreldre som overgriper påvirker avdekking, utfordringer i samarbeidet mellom foreldre som mistenkt overgriper og utfordringer knyttet til barnevernets organisering. Dette er utfordringer jeg har valgt å ikke undersøke i denne oppgaven.

Videre i oppgaven har jeg undersøkt fire muligheter eller verktøy som kan bidra til avdekkingen av seksuelle overgrep. Jeg har valgt å fokusere på samarbeid med andre instanser, barnesamtalen DCM, kunnskap om utsatte barn og barnevernspedagogens drivkraft. Jeg har valgt å fokusere på disse mulighetene for å skape en sammenheng mellom de presenterte utfordringene og mulighetene.

1.4 Sentrale begreper

I denne delen vil det redegjøres for noen sentrale begreper som brukes i oppgaven. Andre relevante begreper vil bli presentert underveis.

1.4.1 Barnevernspedagog

Begrepet *barnevernspedagog* brukes om alle personer som arbeider i barnevernet. I denne oppgaven brukes begrepet i hovedsak om personer som arbeider i den kommunale barneverntjenesten. Jeg bruker begrepene “barnevernspedagog” og “barnevernsarbeider” om hverandre for å skape noe variasjon i språket.

1.4.2 Barn

I denne oppgaven vil jeg ta utgangspunkt i at *barn* er personer mellom 0-18 år, slik det er beskrevet i barnevernsloven (Barnevernsloven, 2021, § 1-2). Det vil være mest relevant for oppgaven, siden dette er hovedgruppen av personer barneverntjenesten møter i sitt arbeid. Barneverntjenestens mandat omfatter også eldre ungdom opptil 25 år, men jeg har valgt å ikke ta for meg denne gruppen i oppgaven. Jeg bruker også begrepet “barn og unge” om personer mellom 0 til 18 år.

1.4.3 Avdekking

Med begrepet *avdekking* menes alle situasjoner hvor seksuelle overgrep blir kjent for andre enn offeret og overgriper. Avdekking kan skje ved at barnet selv forteller om overgrepene, andres observasjoner av barnet og barnets atferd eller at overgrepene blir kjent på andre måter.

1.4.4 Latenstid

Med begrepet *latenstid* menes det i denne oppgaven tiden mellom barnet ble utsatt for overgrep første gang til første gang barnet fortalte noen om overgrepet.

1.5 Oppgavens oppbygning

I oppgavens første kapittel har bakgrunn for oppgaven, tema og problemstilling blitt presentert. Deretter forklares oppgavens avgrensninger, før det redegjøres for noen sentrale begreper. I det andre kapittelet i oppgaven redegjøres det for metoden som er brukt i oppgaven. I dette kapittelet vil fremgangsmåte, for forståelse og kildekritikk forklares. I oppgavens tredje kapittel presenteres de juridiske rammene for oppgaven. I kapittel fire

presenteres anvendt teori. I teorikapittelet presenteres teori om seksuelle overgrep, omfang, konsekvenser og avdekking. Her presenteres relevant forskning, litteratur og definisjoner. I kapittel fem drøftes problemstillingen i lys av anvendt teori i kapittel fire. Her diskuteres noen utfordringer knyttet til avdekking av seksuelle overgrep mot barn. I dette kapittelet vil det også drøftes rundt barnevernspedagogens muligheter i arbeidet med avdekking. Avslutningsvis oppsummeres funnene i litteraturstudien med en avslutning i kapittel seks. Her presenteres noen sentrale funn som har kommet frem i arbeidet med kapittel fem.

2.0 Metode

En metode betegnes som en fremgangsmåte som brukes for løse problemer og finne ny kunnskap om et gitt tema (Dalland, 2020, s. 53-54). Metoden brukes som et redskap for å undersøke det bestemte temaet. Denne oppgaven er basert på en litteraturstudie. Hensikten med litteraturstudiet er å finne, undersøke og analysere eksisterende litteratur om temaet i oppgaven. Litteraturstudien bygger på en oppsummering og drøfting av funnene fra litteratursøket.

2.1 Fremgangsmåte

I arbeidet med å finne relevant litteratur til temaet og problemstillingen for oppgaven har jeg brukt søkemotorer som “Google Scholar”, “Oria”, “Google” og “Idunn”. Jeg har hovedsakelig brukt norske søkeord for å finne relevant litteratur. Jeg har brukt søkeord som “barnevern”, “seksuelle overgrep”, “barneverntjenesten”, “latenstid”, “konsekvenser”, “avdekking” og “barnesamtalen”. I tillegg har jeg søkt etter relevant litteratur og data på Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets side, og søkt etter lovverk som er relevant for oppgaven på lovdata. Jeg har funnet litteratur ved å se på artikler, tidsskrifter, rapporter, pensum fra barnevernsutdanningen og tidligere bacheloroppgaver med lignende tema. Dette har bidratt til inspirasjon og gitt et innblikk i sentrale forfattere og kilder som er relevante for problemstillingen i oppgaven min. For å finne tilbake til primærkilden har jeg brukt litteraturlistene i funnene. Dette har også resultert i at jeg har oppdaget annen relevant litteratur.

2.2 Forforståelse

Forforståelse kan forstås som den kunnskapen, tankene og erfaringene en har om et bestemt tema før en undersøker temaet nærmere. Mennesker har som regel alltid en forforståelse eller fordommer med oss inn i en undersøkelse (Dalland, 2020, s. 60). Det vil derfor være viktig at

en er bevisst på egen forforståelse før en undersøker, slik at egne tanker, fordommer eller følelser ikke påvirker resultatet av undersøkelsen. Min forforståelse omkring temaet i oppgaven var preget av erfaringer fra praksis i barneverntjenesten. Jeg opplevde i min praksis i barneverntjenesten at det både var krevende og til tider umulig å avdekke seksuelle overgrep mot barn innenfor barneverntjenestens rammer. For å redusere betydningen av min egen forforståelse har jeg hatt fokus på bevisstgjøring rundt egne tanker, følelser og erfaringer knyttet til temaet. I tillegg har jeg fokusert på litteratur og forskning fra litteratursøket for at egen forforståelse ikke skal påvirke resultatet av litteraturstudien.

2.3 Kildekritikk

Kildekritikk handler om vurdere og karakterisere kildene som benyttes (Dalland, 2020, s. 62-63). Å være kildekritisk vil sikre at oppgaven bygger på litteratur som er av relevans og gyldighet. Den valgte litteraturen skal være relevant og belyse problemstillingen for oppgaven (Dalland, 2020, s. 143). Jeg har hatt fokus på å bruke litteratur som er så oppdatert som mulig, siden barnevernsfeltet er under stadig endring og utvikling. Jeg har i hovedsak forsøkt å bruke litteratur som ikke er eldre enn 10 år, men har brukt eldre litteratur der hvor det har vært nødvendig for å belyse problemstillingen fra flere sider. Jeg har hatt fokus på å bruke litteratur som er relevant og valid. Jeg har i hovedsak brukt litteratur som vitenskapelige tidsskrifter, fag- og forskningsrapporter, lærebøker og fagbøker, statistikk og lovgivning. Der hvor jeg har brukt data fra statistikk har jeg forsøkt å finne så oppdaterte data som mulig, for å få et korrekt bilde av statistikken omkring temaet.

3.0 Juridiske rammer

3.1 Den kommunale barneverntjenesten

Barnevernspedagogens arbeid i den kommunale barneverntjenesten reguleres av lov om barnevern. Barnevernsloven sier følgende:

Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse” (Barnevernsloven, 2021, § 1-1).

En av kjerneoppgavene for tjenesten er å kartlegge og undersøke barnets totale omsorgssituasjon, og iverksette nødvendige tiltak (Søftestad, 2018, s. 142). I tillegg skal tjenesten bidra til forebygging og beskyttelse av barn som blir utsatt for seksuelle overgrep (Kojan et al., 2020, s. 9). Barneverntjenesten har et spesielt ansvar for at barn og unge får en trygg oppvekst, og skal bistå familier slik at barns levekår og utviklingsmuligheter sikres (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 19).

Barneverntjenesten har både rett og plikt til å undersøke innkomne meldinger som gir mistanke om at barn og unge lever under skadelige forhold (Søftestad, 2018, s. 142). I henhold til barnevernsloven § 2-1, som omhandler barneverntjenestens gjennomgang av bekymringsmeldinger, skal barneverntjenesten gjennomgå innkomne meldinger senest innen en uke etter at de er mottatt (Barnevernsloven, 2021, § 2-1). Videre sier lovens § 2-2 at “Dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for å iverksette tiltak etter loven, skal barneverntjenesten undersøke forholdet” (Barnevernsloven, 2021, § 2-2).

Når barneverntjenesten åpner en undersøkelse basert på en bekymringsmelding er målsettingen med undersøkelsen å avdekke om barnet lever under forhold som kan skade deres utvikling og helse (Søftestad & Andersen, 2014, s. 191). “I barnevernslovgivningen hører vold og seksuelle overgrep utvilsomt til de former for omsorgssvikt som utløser barneverntjenestens rett og plikt til å undersøke barnets omsorgssituasjon og iverksette nødvendige tiltak” (Bredal et al., 2023, s. 21). I saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep mot barn må barneverntjenesten i tillegg til å kartlegge barnets omsorgssituasjon, utrede om det er snakk om et mulig straffbart forhold (Søftestad & Andersen, 2014, s. 192).

3.2 Lovverket

Norge har forpliktet seg til å forhindre at barn og unge blir utsatt for vold og overgrep gjennom nasjonalt og internasjonalt lovverk (Kojan et al., 2020, s. 9). Barn har rett til å bli beskyttet mot alle former for seksuelle krenkelser og misbruk (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 145). Jamfør straffelovens § 196 har alle privatpersoner og offentlige ansatte en plikt til å avverge straffbare forhold (Straffeloven, 2005, § 196). Dette blir ytterligere beskrevet i barnekonvensjonens artikkel 19 som handler om at barn skal beskyttes mot alle former for

psykisk og fysisk vold, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk (FNs barnekonvensjon, 1989, artikkel 19).

Seksuelle overgrep mot barn er alvorlige kriminelle handlinger som kan straffes etter straffeloven. I Norge er den seksuelle lavalderen 16 år. Den skal sørge for at barn ikke blir utsatt for seksuelle overgrep fra voksne, i tillegg til at den skal beskytte barn mot å ha seksuell omgang før de er psykisk og fysisk moden for det (Søftestad & Andersen, 2014, s. 24). I straffelovens kapittel 26 som omhandler seksuallovbrudd, står det blant annet at en kan straffes for handlinger som voldtekt av barn under 14 år, seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år, seksuell handling med barn under 16 år og seksuelt krenkende atferd overfor barn under 16 år (Straffeloven, 2005, §§ 299, 302, 304 og 305). Lovens § 312 handler om incest, noe som ytterligere beskrives i boken, *Seksuelle overgrep mot barn*, på denne måten: “Det er straffbart å involvere slektninger i nedstigende linje i seksuell aktivitet, det vil si at foreldre og besteforeldre ikke skal utøve seksuell atferd, handling eller omgang med barn eller barnebarn” (Søftestad & Andersen, 2014, s. 24-25).

4.0 Presentasjon av teori

4.1 Seksuelle overgrep mot barn

Det finnes flere ulike variasjoner av hvordan en definerer seksuelle overgrep mot barn. I denne oppgaven vil jeg ta utgangspunkt i Øyvind Kvello's definisjon fra boken, *Barn i risiko*, som er: “Seksuelle overgrep mot barn og unge er alle handlinger som tydelig krenker deres seksuelle integritet, og er upassende seksuell kontakt. I mest alvorlig form inkluderer det vaginal, oral og anal stimulering og inntregning (penetrering)” (Kvello, 2015, s. 275). I boken, *Vold i hjemmet*, skriver Carolina Øverlien at “seksuelle overgrep mot barn omfatter alle seksuelle handlinger en voksen gjør mot et barn” (Øverlien, 2012, s. 23). De seksuelle handlingene kan ofte skje mot barnets vilje eller uten at barnet er utviklings- eller aldersmessig moden nok til å kunne forstå handlingene for å kunne gi sitt samtykke (Øverlien, 2012, s. 23). De seksuelle handlingene kan være ulike former for seksuell kontakt som skader barnets fysiske og psykiske helse (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 145).

Det finnes flere felles kjennetegn ved seksuelle overgrep mot barn. Ofte kjennetegnes seksuelle overgrep ved at barnet blir lurt, truet, lokket eller belønnet til å ta del i seksuelle handlinger de ikke forstår (Øverlien et al., 2016, s. 272). Et annet kjennetegn er

aldersforskjellen mellom overgriper og offer, noe som skaper en maktskjevhet mellom den voksne og barnet. Når overgriperen er i en slik maktposisjon vil det ikke alltid være nødvendig å bruke verken makt eller tvang for å gjennomføre overgrepene (Øverlien et al., 2016, s. 272).

4.2 Omfang av seksuelle overgrep mot barn

Seksuelle overgrep rammer en rekke barn og unge, og omfangstallene er store (Søftestad & Andersen, 2014, s. 28). I NKVTS rapporten, *ungdoms erfaring med vold og overgrep i oppveksten*, presenteres funnene fra den nasjonale omfangsundersøkelsen av volds- og overgrepserfaringer og omsorgssvikt blant ungdom i alderen 12 til 16 år. Undersøkelsen viser at i overkant av 1 av 20 har opplevd seksuelle overgrep fra en voksen i oppveksten. 1 av 4 hadde opplevd at de seksuelle overgrepene ble utført av en forelder (Hafstad & Augusti, 2019, s. 15). Undersøkelsen viser at seksuelle overgrep og voldshendelser sjeldent skjer isolert, og at barn og unge som har vært utsatt for en type vold eller overgrep, ofte også har opplevd andre former for vold og overgrep (Hafstad & Augusti, 2019, s. 14). Videre viser undersøkelsen at de fleste seksuelle overgrepene skjer i tenårene, i motsetning til fysisk vold som kan forekomme i de tidligere barneårene (Hafstad & Augusti, 2019, s. 15).

Det finnes noen variasjoner i forekomsten av seksuelle overgrep. Statistikk viser at omtrent dobbelt så mange jenter som gutter har opplevd seksuelle overgrep fra en voksen (Bufdir, u.å.). I en undersøkelse fra 2014 oppga 5% av kvinnene og 1% av mennene at de som barn hadde blitt seksuelt misbrukt ved bruk av tvang eller makt. Videre viser statistikken at 14% av de som hadde blitt utsatt for seksuelle overgrep som barn, hadde opplevd dette før fylte 10 år (Bufdir, u.å.). Forskning viser at det er en høyere forekomst av seksuelle overgrep i oppveksten hos homofile, bifile og lesbiske enn hos heterofile mennesker (Kvello, 2015, s. 285).

Noen barn er mindre beskyttet mot seksuelle overgrep enn andre. I UEVO rapporten skriver Hafstad og Augusti at “Det er i all hovedsak familieøkonomi og foreldres vansker med rus, psykisk sykdom eller kriminalitet som henger sammen med å ha hatt volds- og overgrepserfaring i oppveksten” (Hafstad & Augusti, 2019, s. 16). Videre skriver de at barn med funksjonsnedsettelse har flere overgrepserfaringer enn barn uten (Hafstad & Augusti, 2019, s. 16). Kvello understreker dette i boken, *Barn i risiko*, hvor han skriver at barn med særskilte behov oftere utsettes for seksuelle overgrep enn andre barn (Kvello, 2015, s. 285).

Videre skriver han at “Selv om seksuelle overgrep skjer på tvers av sosiale klasser, er barn i familier med mange risikofaktorer og høy grad av stress mer utsatt enn andre barn” (Kvello, 2015, s. 285).

4.3 Konsekvenser av seksuelle overgrep mot barn

Konsekvensene av å bli utsatt for seksuelle overgrep som barn er alvorlige. Konsekvensene for det enkelte barn kan variere, og er avhengig av flere ulike forhold. Bunkholdt og Kvaran skriver i *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid* at “Slike forhold kan være når i livet overgrepene skjedde, hvor lenge overgrepene varte, hvem som var overgriper, barnets psykologiske forutsetninger, tidligere erfaringer og så videre” (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 145-146). Videre skriver de at “Nasjonalt kunnskapssenter bekrefter dette og sier at det er grunn til å anta det kan gi alvorlige skader hvis barn blir utsatt for gjentatte overgrep fra forelder eller andre nærstående” (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 146). Konsekvensene av de seksuelle overgrepene viser seg å bli mer alvorlig jo tidligere i barnets liv det utsettes for overgrepene (NOU 2017: 12, s. 29).

Studier viser at mennesker kan få varige konsekvenser når de har blitt utsatt for belastende erfaringer i barndommen, som for eksempel seksuelle overgrep. Adverse Childhood Experiences, også kalt ACE-studien, er en studie som har undersøkt langtidsvirkningene av ulike typer belastende barndomserfaringer (Felitti et al., 1998, s. 245-247). ACE-studien viser at barndomskrenkelser som overgrep, vold og omsorgssvikt påvirker menneskers livslange helse (Kojan et al., 2020, s. 13). Studien viser at det er en sterk sammenheng mellom antallet eksponeringer for ulike belastende erfaringer i barndommen og antallet helserisikofaktorer i voksen alder (Felitti et al., 1998, s. 249-258). Studiens funn tyder på at belastende barndomserfaringer, slik som seksuelle overgrep, kan påvirke barns utvikling og resultere i psykiske og somatiske plager i voksen alder.

Ifølge Bufdirs statistikk om seksuelle overgrep mot barn, har barn som utsettes for seksuelle overgrep økt risiko for å utvikle et bredt spekter av somatiske og psykiske vansker og lidelser (Bufdir, u.å.). Barn som utsettes for seksuelle overgrep kan få flere fysiske konsekvenser, ifølge Kvello. Han nevner blant annet kjønnssykdommer, utflod og vaginal blødning, graviditet hos svært unge jenter, svelgebesvær og oppsvulming rundt skjedeåpningen (Kvello, 2015, s. 298). Barn som utsettes for seksuelle overgrep kan utvikle angstlidelser og depresjon, PTSD, spiseforstyrrelser, seksuelle problemer og har økt risiko for

selvmordsforsøk og selvmord (Bufdir, u.å.). Seksuelle overgrep kan påvirke barns neurologiske, emosjonelle og kognitive utvikling (Bufdir, u.å.). Når barn blir utsatt for overgrep som oppleves som smertefulle, skremmende og livstruende, kan barnet utvikle traumer. Dersom barn utsettes for seksuelle overgrep over en langvarig periode, kan de utvikle komplekse traumer. (Søfstad & Andersen, 2014, s. 30). Andre konsekvenser som påvirker utsatte barn kan være sosial tilbaketrekning, aggresjonsproblemer og søvn- og lærevansker (Bunkholdt & Kojan, 2021, s. 146).

Konsekvensene som ses hos barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep, kan også ses hos barn som har vært utsatt for andre former for barndomskrenkelser. Tidligere i denne oppgaven har vi sett at forskning viser at overgrep sjeldent skjer isolert, og at de utsatte barna ofte har opplevd flere former for vold og overgrep i barndommen (Hafstad & Augusti, 2019, s. 14). Noe som gjør at det kan være vanskelig å skille konsekvenser av seksuelle overgrep fra konsekvenser av andre typer barndomskrenkelser (Søftestad & Andersen, 2014, s. 31). Kvello skriver at det er få konkrete tegn som utelukkende indikerer at et barn er utsatt for seksuelle overgrep. Likevel skriver han at det finnes noen indikasjoner som er mer sikre. Disse indikasjonene er blant annet seksualisert atferd, uvanlig kunnskap om seksualitet ut fra alder og sterk fokusering på kjønnsorganer (Kvello, 2015, s. 299).

4.4 Avdekking av seksuelle overgrep mot barn

Avdekking av seksuelle overgrep mot barn er en utfordrende oppgave både for barnevernspedagogen i barneverntjenesten og samfunnet generelt. I noen tilfeller blir det aldri avdekket, og i andre tilfeller kan det ta mange år. Avdekking av seksuelle overgrep er avhengig av flere faktorer, noe som presenteres i denne delen av teorikapittelet.

4.4.1 Hvorfor tar det så lang tid før barn forteller om seksuelle overgrep?

Det tar ofte lang tid før barn forteller at de har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Studier viser at det i gjennomsnitt tar i overkant av 17 år fra et barn blir utsatt for et seksuelt overgrep første gang til barnet forteller noen om overgrepet (Steine et al., 2017). I tillegg viser statistikk at seksuelle overgrep mot barn sjeldent blir anmeldt. Bufdirs statistikk viser at kun 10% av de som blir utsatt for seksuelle overgrep anmelder overgrepene (Budir, u.å.). Videre viser statistikken at en av fire ikke har fortalt noen om de seksuelle overgrepene de har blitt utsatt for (Budir, u.å.). Skyld, skam og vanskeligheter med å sette ord på det en har opplevd

nevnes som mulige årsaker til at barn velger å ikke fortelle om overgrepene til andre (Budir, u.å.).

Det er flere grunner til at barn velger å ikke fortelle om seksuelle overgrep. Det kan handle om barnet selv, blant annet at barnet ikke har språk eller mangler ord for å beskrive det de har blitt utsatt for (Ruud, 2021, s. 228). En annen årsak kan være at barnet har blitt truet til fortieelse av overgriper, og er redd for hvilke konsekvenser det kan få dersom andre får kjennskap til overgrepene (Søftestad, 2018, s. 108). I boken *seksuelle overgrep mot barn* nevnes blant annet følgende årsaker til hvorfor barn ikke forteller: 1) barnet forventet å få skylden, 2) barnet var redd for å ikke bli trodd, 3) fortielsen var preget av skamfølelse og flauhet, 4) redsel for overgriper og 5) ønske om å beskytte overgriper fra straff (Søftestad & Andersen, 2014, s. 29). Dette viser at det er mange og sammensatte årsaker til at barn velger å ikke fortelle om seksuelle overgrep.

Avdekking av overgrep er ikke bare preget av at barn velger å ikke fortelle om overgrepene, men også at det kan ta lang tid før de velger å fortelle. Det finnes flere faktorer som påvirker hvor lang tid det kan ta før de forteller, og det er gjort flere studier for å undersøke disse faktorene. Det er blant annet funnet lengre latenstid hos barn som har opplevd overgrep som har involvert bruk av vold, trusler, makt og penetrering (Steine et al., 2017). I tillegg ser en også lengre latenstid hos barn hvor overgriperen er en person i nær relasjon. En annen faktor som kan føre til lengre latenstid er at barnet er redd for de negative konsekvensene det vil ha for foreldre eller overgriper om overgrepene blir kjent for andre (Steine et al., 2017). En studie basert på data fra prosjektet, *Longitudinal investigation of sexual abuse (LISA)*, viser at lavere alder ved første overgrep var knyttet til lengre latenstid (Steine et al., 2016).

4.4.2 Barnevernets rolle og ansvar i avdekking av seksuelle overgrep

Seksuelle overgrep er en av flere former for omsorgssvikt som fører til at barneverntjenesten har en plikt til å åpne en undersøkelse, som nevnt tidligere i denne oppgaven (Bredal et al., 2023, s. 21). Både barneverntjenesten og politiet, inkludert Statens barnehus, har helt sentrale oppgaver i arbeidet med å avdekke seksuelle overgrep mot barn (Søftestad, 2018, s. 141). Det finnes tre hovedtyper overgrepssaker som gjør at barneverntjenesten blir involvert, og det er følgende: 1) saker hvor barnet bor med den mistenkte, 2) saker hvor samværsforelder er mistenkt og 3) saker utenfor nærmeste familie, hvor den mistenkte er slektning, nabo eller medlem av barnets nettverk (Søftestad, 2018, s. 142-143).

Det anses som en stor utfordring å avdekke seksuelle overgrep (Søftestad, 2018, s. 133). I *Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn*, skriver Søftestad at ved mistanke om seksuelle overgrep er det avgjørende at barneverntjenesten arbeider for å undersøke, utforske og etterforske disse mistankene (Søftestad, 2018, s. 133). Videre skriver hun “At overgrepene blir avdekket og kjent, er en forutsetning for at foreldre, barnevernsarbeidere, politi og andre fagpersoner skal kunne beskytte barn mot videre overgrep, gi utsatte barn og familier hensiktsmessig hjelp, straffe skyldige overgripere samt stoppe videre overgrepsatferd” (Søftestad, 2018, s. 133).

Videre i boken presenterer Søftestad ulike avdekkingsforløp. Ifølge Søftestad er det to hovedtyper avdekkingsforløp som kan fungere i praksis, og de to er, avdekking på grunn av andres initiativ og målbevisst avdekking (Søftestad, 2018, s. 136-137). Den første hovedtypen handler om overgrep som blir kjent uten at barnet selv aktivt forteller om det. Avdekking i denne kategorien kan blant annet bli kjent på bakgrunn av andres observasjoner eller at andre reagerer på barnets atferd (Søftestad, 2018, s. 136-137). Den andre hovedtypen avdekking handler om at overgrep blir kjent på grunn av at barnet selv bestemmer seg for å fortelle om overgrepene. Søftestad skriver at barnets motivasjon for å fortelle på eget initiativ kan handle om sinne mot overgriper, undervisningsprogrammer om seksualitet på skolen eller innflytelse fra andre (Søftestad, 2018, s. 136-137). I tillegg til de to hovedtypene avdekkingsforløp presenteres også andre typer som avslørende avdekking, indirekte avdekking, avdekking på grunn av flashbacks og spontan avdekking.

4.4.3 Samarbeid med andre instanser

I arbeidet med avdekking av seksuelle overgrep mot barn er barneverntjenesten avhengig av å samarbeide med andre instanser. I dette arbeidet er politiet, inkludert Statens barnehus, sentrale samarbeidspartnere (Kojan et al., 2020, s. 52). I saker hvor det foreligger mistanke om seksuelle overgrep mot barn, kan det være grunnlag for politietterforskning og påfølgende straffeforfølgelse. Når barneverntjenesten blir kjent med at et barn utsettes for seksuelle overgrep, har tjenesten en plikt til å varsle politiet (Søftestad, 2018, s. 141). Dermed starter samarbeidet mellom barneverntjenesten og politiet. På bufdir sine sider som omhandler samhandling mellom barnevern og politi skriver de at “Etatenes involvering av hverandre ved å gi informasjon der det er anledning til det, kan gi et bedre kunnskapsgrunnlag for å vurdere barnets omsorgssituasjon og sikre barnets rettsvern” (Bufdir, u.å.).

I barnevernsaker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep mot barn er det aktuelt å involvere Statens barnehus. Statens barnehus ble opprettet i 2007 som et ledd i målsettingen om å utvikle et mer forpliktende og bedre samarbeid mellom barnevern og politi (Kojan et al., 2020, s. 53). Formålet til Statens barnehus er å ivareta barn under 16 år som en mistenker har vært utsatt for seksuelle overgrep eller vold. Barnehusene har også ansvar for voksne med psykisk utviklingshemming hvor en mistenker vold og overgrep (Kvello, 2015, s. 284). Barnehusets oppgave i saker hvor en mistenker vold eller seksuelle overgrep mot barn, er å legge til rette for gjennomføringen av avhør, i et såkalt tilrettelagt avhør. I tillegg har de ansvar for å ivareta pårørende, sikre oppfølging av barnet i etterkant og arbeide med kompetansebygging både eksternt og internt (Kvello, 2015, s. 284).

I arbeidet med avdekking er barneverntjenesten avhengig av informasjon fra flere samarbeidsinstanser. Barnehage og skole er arenaer hvor barn oppholder seg store deler av dagen. Instansene har derfor gode muligheter til å observere uvanlig atferd eller endringer i barns atferd som vekker mistanke. Ifølge Søftestad er observasjon en metode som kan brukes i avdekking av seksuelle overgrep (Søftestad, 2014, s. 194). Hun skriver at observasjoner av barn kan synliggjøre barnets omsorgssituasjon. Videre skriver hun at medisinske undersøkelser kan bidra til avdekking (Søftestad, 2014, s. 194). Viktige samarbeidspartnere i arbeidet med avdekking er derfor politi, barnehage, skole, lege og tannlege. For å kunne avdekke seksuelle overgrep mot barn er det helt avgjørende at barneverntjenesten og andre instanser som møter barn, har kunnskap om seksuelle overgrep mot barn og hvilke tegn hos barnet som kan gi grunn til bekymring.

5.0 Drøfting

Avdekking av seksuelle overgrep mot barn er en utfordrende oppgave både for barneverntjenesten og andre hjelpeinstanser. Tidligere har vi sett på flere faktorer som påvirker avdekking. Oppgaven vil videre drøfte utfordringer og muligheter i arbeidet med avdekking av seksuelle overgrep mot barn. Utfordringene og mulighetene vil diskuteres i lys av presentert teori og forskning om temaet.

5.1 Utfordringer i avdekkingen av seksuelle overgrep

Tidligere i oppgaven har det blitt redegjort for ulike faktorer som påvirker arbeidet med avdekking. Som tidligere nevnt tar det i gjennomsnitt i overkant av 17 år før barn forteller om seksuelle overgrep, noe som er en utfordring i seg selv (Steine et al., 2017). Den lange

latenstiden kan skape utfordringer for barnevernspedagogen. Barneverntjenesten kan være inne som en hjelpeinstans hos barn og familier i kortere eller lengre perioder. Men hvis en tenker seg at et barn er utsatt for overgrep i 10-årsalderen, og først forteller om overgrepet 17 år etter, når barnet er 27 år, vil det ofte være lenge etter at barneverntjenesten har trekt seg ut av barnets liv. Den lange latenstiden skaper dermed utfordringer for barnevernspedagogen i arbeidet med å avdekke seksuelle overgrep innenfor barnevernets rammer. Vi skal nå se på tre andre utfordringer som kan være med å påvirke hvorvidt barnevernspedagogen avdekker seksuelle overgrep eller ikke.

5.1.1 Utfordringer i samtaler med barn om seksuelle overgrep

En av de viktigste brikkene i avdekking av seksuelle overgrep, er barnet selv. Det er svært sjeldent at overgriper forteller om overgrepene selv, noe som gjør at avdekking ofte er avhengig av at barnet forteller (Kvello, 2015, s. 285). Barn er eksperter på eget liv, noe som gjør at de er svært gode informasjonskilder som må brukes i avdekking. Det handler ikke bare om at barn er gode informasjonskilder, men de har også en rett til å bli hørt i saker som gjelder dem ifølge Grunnlovens § 104 (Grunnloven, 1814, § 104). Ved mistanke om at et barn er utsatt for seksuelle overgrep, er det viktig å snakke med barnet om mistankene. I rapporten *Svikt og svik* skriver utvalget at en fremtredende svikt i flere saker som omhandlet mulig mishandling, var at barneverntjenesten ikke snakket med barnet om mistankene (NOU 2017: 12, s. 11). Videre skriver de at “For å kunne forebygge, avdekke og forhindre vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt mot barn mener utvalget at det er helt nødvendig å snakke med barn” (NOU 2017: 12, s. 106). Å ikke snakke med barnet kan skape utfordringer i avdekkingen. I verste fall kan det føre til at de seksuelle overgrepene fortsetter, og at barnet ikke får tilstrekkelig beskyttelse.

Samtaler med barn om seksuelle overgrep kan være svært vanskelig, og en må ofte ha flere samtaler med barnet før barnet velger å fortelle. Ruud skriver i boken, *Hvorfor spurte ingen meg?*, at det ofte vil være nødvendig å ha flere samtaler med barnet for at barnet skal kunne være i stand til å fortelle om krenkende hendelser og erfaringer fra en forelder eller andre nære personer (Ruud, 2021, s. 233). I samtaler med barn om vanskelige tema vil det være viktig å tenke på barnets følelser og reaksjoner i etterkant av samtalen. På den ene siden kan en samtale med barnet i noen tilfeller føre til avdekking av seksuelle overgrep, mens på en annen side kan det skape forvirring og ubehag for barnet om mistankene ikke er reelle.

En samtale om seksuelle overgrep kan være ubehagelig både for barnet og barnevernsarbeideren. Det kan blant annet være vanskelig å vite hvilke ord eller begreper en skal bruke i samtalen for at barnet skal forstå. Det kan være nyttig å være direkte med barnet om mistankene, samtidig som en må ta hensyn til barnets alder og modenhet (Søftestad, 2018, s. 167). Det er mange hensyn som må tas i en slik samtale. Det kan føre til at en vegrer seg for å gå inn samtaler med barn om seksuelle overgrep som barnevernspedagog. Balansen mellom å være direkte og sensitiv er avgjørende for at barnet skal forstå det som blir sagt, samtidig som barnet føler seg trygg i samtalen.

5.1.2 Barns strategier for å skjule overgrep

Barns strategier kan skape utfordringer i avdekkingen av seksuelle overgrep. Tidligere i denne oppgaven har vi sett på ulike årsaker til at barn velger å ikke fortelle om seksuelle overgrep, og årsaker til hvorfor det kan ta lang tid før de velger å fortelle. Barn kan ha mange ulike grunner til hvorfor de ikke ønsker å fortelle om overgrep de blir utsatt for (Søftestad & Andersen, 2014, s. 134). Noe som kan skape utfordringer for barnevernspedagogen når det er mistanker om at et barn blir utsatt for seksuelle overgrep. Barns strategier for å skjule overgrep kan både være bevisste og ubevisste. På en side kan barnet bevisst skjule overgrep på grunn av redsel for overgriper, lojalitet overfor overgriper, skam og skyld (Søftestad & Andersen, 2014, s. 29). På den andre siden kan barnet ubevisst skjule overgrep på grunn av manglende kunnskap om seksualitet, fortrenkning av overgrepene og manglende forståelse av overgrepene det blir utsatt for. Det er dermed mulig at barnets manglende kunnskap om hva de blir utsatt for, og manglende kunnskap om at det de blir utsatt for er ulovlig, fører til at overgrepene ikke blir avdekket.

Barn som er utsatt for seksuelle overgrep kan ofte være underlagt en rekke fortielsmekanismer av overgriper (Søftestad & Andersen, 2014, s. 134). Det kan tenkes at barnet vil gjøre mye for å holde på hemmeligheten om et overgrep. Både på bakgrunn av redsel for overgriper og egen skam og skyld. En kan tenke seg at barn som aktivt skjuler overgrep vil ta i bruk en rekke strategier for å virke "normal" på utsiden, for å unngå at det blir vekket noen form for mistanke rundt barnets atferd. Det finnes flere eksempler hvor barn har vært utsatt for overgrep i barndommen uten at det har blitt fanget opp av en eneste hjelpeinstans. Det kan tenkes at det både har en sammenheng med barnets strategier for å skjule overgrep og hjelpeinstansenes manglende kompetanse og årvåkenhet rundt utsatte barns signaler. Barneverntjenesten blir ikke koblet på før tjenesten mottar en

bekymringsmelding, noe som gjør at barneverntjenestens avdekking av seksuelle overgrep er avhengig av mistanker og bekymringer fra andre instanser eller privatpersoner rundt barnet. Det kan dermed være utfordrende å avdekke overgrep i saker hvor barnet har utviklet gode strategier for å skjule overgrepene.

5.1.2 Barnevernspedagogens egne begrensninger

Barnevernspedagogens følelser, tanker, fordommer og personlige begrensninger kan skape utfordringer i avdekkingen av seksuelle overgrep. Ifølge Søftestad forteller fagfolk som arbeider med utsatte barn at de synes det er vanskelig å snakke med barn om seksuelle overgrep. Videre skriver hun at fagpersonene forteller at de mangler kompetanse og erfaring for å håndtere saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep (Søftestad & Andersen, 2014, s. 133). Det er mulig at ansatte i barnevernet vegrer seg for å gå inn i saker som omhandler seksuelle overgrep mot barn fordi det kan være både smertefullt og tabubelagt. Barnevernspedagogen kan ha sterke følelser knyttet til slike handlinger mot barn, noe som skaper vanskeligheter med å gå inn i slike saker, og kanskje spesielt snakke med barn og familier om temaet. Saker som omhandler seksuelle overgrep kan dermed skape utfordringer i arbeidet med avdekking når barnevernsarbeideren føler på manglende kompetanse og erfaring i slike saker. Samtidig vil barnevernsarbeiderens egne følelser og tanker om slike handlinger skape utfordringer i avdekkingen.

Saker som omhandler seksuelle overgrep mot barn, kan føre til ulike følelsesmessige og fysiske belastninger hos barnevernsarbeideren. Barnevernsarbeideren kan utvikle forskjellige forsvarsmekanismer for å beskytte seg selv i saker med spesielt vanskelige temaer. Søftestad skriver at barnevernsarbeidere som jobber med saker med vanskelige temaer, som seksuelle overgrep, kan utvikle endringer i eget tankemønster, sekundær traumatisering og utbrenthet (Søftestad, 2018, s. 178-180). Det kan tenkes at barnevernspedagoger som har erfaring fra slike saker, vegrer seg for å gå inn i nye saker med likt tema. Spesielt hvis de tidligere har utviklet slike fysiske og psykiske belastninger. En kan tenke seg at det kan føre til at barnevernsarbeideren både bevisst og ubevisst ikke går inn i slike saker med drivkraft og engasjement som bidrar til avdekking.

Barnevernspedagogens fysiske og psykiske helse kan skape utfordringer i avdekkingen. Som nevnt i forrige avsnitt kan arbeid med saker av alvorlig grad føre til utbrenthet hos barnevernsarbeideren. Søftestad beskriver utbrenthet på denne måten: "Å være utbrent er en

tilstand med fysisk og psykisk utmattelse, samt nedsatt følelse av effektivitet og kompetanse” (Søftestad, 2018, s. 180). Arbeid med saker som omhandler seksuelle overgrep er både krevende og representerer arbeid som kan føre til personlige belastninger for barnevernspedagogen. Om den som skal avdekke og hjelpe barn i utsatte situasjoner har fysiske og psykiske belastninger av denne graden, kan det tenkes at det kan føre til at barnet ikke blir møtt på en god nok måte. Det kan føre til at barnet ikke føler seg trygg nok til å fortelle om overgrepserfaring i samtale med barnevernsarbeideren.

5.2 Muligheter i arbeidet med avdekking av seksuelle overgrep

Vi har nå sett på flere utfordringer barnevernspedagogen møter i arbeidet med avdekking av seksuelle overgrep. Det har blitt drøftet ulike utfordringer knyttet til avdekking, som barns strategier, samtaler med barn og barnevernspedagogens egne begrensninger. I denne delen skal det drøftes rundt ulike muligheter og verktøy barnevernsarbeideren kan bruke i arbeidet med å avdekke seksuelle overgrep mot barn.

5.2.1 Hjelpeinstansene rundt barnet

Et godt samarbeid mellom barneverntjenesten og instanser rundt barnet kan tenkes å bidra til avdekking av seksuelle overgrep. Instanser rundt barnet, som skole og barnehage, har gode muligheter til å observere endringer hos barnet eller mistenkelig atferd, siden de ser og snakker med barnet jevnlig. Det kan tenkes at ansatte i skole og barnehage har en bedre relasjon til barnet enn barnevernspedagogen. De kjenner ofte barnet godt fra før, og kan være en person som barnet føler seg trygg på. Noe som er gode forutsetninger for at barn skal fortelle om overgrepserfaringer. De vil dermed ofte ha et bedre utgangspunkt enn barnevernsarbeideren i samtaler med barn, der formålet er avdekking av seksuelle overgrep. Barnevernspedagogen kan dermed bruke personer barnet er trygg på til å utforske mistankene eller som en støtteperson for barnet i samtaler med barneverntjenesten. Det vil derfor være viktig at barneverntjenesten samarbeider godt med instansene rundt barnet, så barnet kan føle seg trygg på at det er greit å fortelle.

5.2.2 Barnesamtalen DCM

Tidligere i oppgaven har vi sett på utfordringer knyttet til samtaler med barn om seksuelle overgrep. Rapporten *Svikt og svik* viste blant annet at flere barneverntjenester ikke alltid snakket med barnet om mistanker knyttet til mishandling. For å avdekke mistanker om seksuelle overgrep mot barn er det helt vesentlig å snakke med barnet. Slik samtaler kan være

utfordrende, men de er helt avgjørende i avdekkingen. I samtaler med barn er det viktig å være godt forberedt, planlegge samtalen og ha fokus på kontaktetablering med barnet (Studsrød et al., 2019, s. 227).

Barnesamtalen DCM kan brukes som en metode i avdekkingen av seksuelle overgrep mot barn. Den dialogiske samtalen, også kalt DCM, er en samtalem metode som opprinnelig ligger til grunn for avhørs metoder brukt av politiet (Kojan et al., 2020, s. 46). Metoden har senere blitt utviklet, og er en passende metode som kan brukes i samtaler med barn i barnevernet. Hensikten med metoden er å gi barn muligheten til å fortelle fritt og åpent om vanskelige temaer, som for eksempel seksuelle overgrep (Søftestad & Andersen, 2014, s. 193). Metoden deles opp i syv forskjellige faser. De ulike fasene er: 1) Forberedende fase, 2) Kontaktetablerende fase, 3) Innledende prosedyre, 4) Introduksjon til tema, 5) Fri fortelling, 6) Sondering og 7) Avslutning. Alle fasene i metoden har fokus på barns medvirkning og frie fortelling. Metoden har særlig fokus på trygghet, relasjon og informasjon (Søftestad & Andersen, 2014, s. 193).

Barnesamtalens oppbygning gjør at den kan fungere godt som metode i samtale med barn om seksuelle overgrep. På den ene siden har metoden fokus på en fast struktur som gjør metoden oversiktlig å bruke. På den andre siden har den fokus på barnets frie fortelling, noe som er vesentlig i samtaler som skal avdekke barns overgrepserfaringer. Metoden har videre fokus på at barnevernspedagogen skal lytte til barnet og stille spørsmål som bidrar til barnets frie fortelling. Samtalen skal gi barnet muligheter til å fortelle om tanker, følelser, opplevelser og erfaringer (Søftestad, 2018, s. 167). Det kan hevdes at den faste strukturen i metoden med de ulike fasene, kan bidra til trygghet hos barnevernsarbeideren i samtaler med utsatte barn. Dette fordi barnevernspedagogen kan føle seg tryggere i en slik vanskelig samtale med noen faste punkter å forholde seg til.

En annen viktig del av metoden er kontaktetablering. Kontaktetableringen er svært viktig for at barn skal kunne føle seg trygge på deg som barnevernspedagog, og for å kunne fortelle om vonde hendelser som seksuelle overgrep. Det kan hevdes at barn gjør nøye vurderinger før de velger hvem de skal fortelle til, og det vil derfor være avgjørende at barnevernsarbeideren gjør et godt arbeid med kontaktetablering og relasjonsbygging.

5.2.3 Kunnskap om barn utsatt for seksuelle overgrep

En viktig del av avdekking handler om barnevernsarbeiderens kunnskap og kompetanse om seksuelle overgrep. For at de ansatte i barneverntjenesten skal kunne avdekke seksuelle overgrep er det helt avgjørende å ha kunnskap om de utsatte barna og hvordan en møter disse barna på en god måte. Det vil være viktig for barnevernspedagogen å ha bred kompetanse om konsekvenser av seksuelle overgrep. Dette vil hjelpe barnevernsarbeideren med å møte slike bekymringer med trygghet på egen kompetanse. Om en har mye kunnskap om temaet kan en i tillegg enklere se typiske tegn ved barnets atferd, som enten demper eller øker mistanken om seksuelle overgrep. Imidlertid er det viktig at barnevernspedagogen er bevisst på at konsekvensene av seksuelle overgrep kan være lik konsekvensene av andre typer omsorgssvikt.

Det vil være spesielt viktig å ha kunnskap om de mer sikre tegnene på at barn er utsatt for seksuelle overgrep. Som nevnt tidligere i oppgaven er disse ifølge Kvello blant annet sterk fokusering på kjønnsorganer og seksualisert atferd hos barn. En barnevernspedagog som har mye kunnskap og erfaring om konsekvenser av seksuelle overgrep, vil muligens kunne møte de utsatte barna med en trygghet i egen kompetanse og erfaring. Det kan tenkes at denne tryggheten hos barnevernsarbeideren fører til en større sjanse for at barn føler at det er trygt å fortelle om overgrepserfaringer. I tillegg til kunnskap om konsekvenser av seksuelle overgrep, er det viktig at barnevernspedagogen har kunnskap om barns strategier for å skjule overgrep og samtaleverktøy som kan brukes i samtaler med utsatte barn. Dette vil muligens bidra til økt sjanse for at barnevernsarbeideren kan avdekke seksuelle overgrep mot barn en møter i barneverntjenesten.

5.2.4 Barnevernspedagogens drivkraft og engasjement

Samtidig som barnevernspedagogens begrensninger kan påvirke arbeidet med avdekking, kan også drivkraft og engasjement påvirke arbeidet. Tidligere har vi sett på noen utfordringer i avdekkingen av seksuelle overgrep knyttet til barnevernspedagogens begrensninger. I arbeidshverdagen som barnevernspedagog, hvor en møter vanskelige saker, er det viktig å være bevisst på egen motivasjon og drivkraft for å holde ut i krevende saker (Søftestad, 2018, s. 185-186). På en side er det avgjørende å være godt kjent med egen motivasjon for å jobbe i barneverntjenesten. På den andre siden er det viktig å være bevisst på egne begrensninger i arbeidet. Dessuten er det i tillegg viktig å være bevisst på eget reaksjon- og følelsesmønster. Om en er bevisst på det, kan en gjøre nødvendige tiltak og unngå at en havner i situasjoner

hvor vanskelige saker på jobb påvirker egen fysisk og psykisk helse. I tillegg kan det å være bevisst på egne følelser- og reaksjonsmønstre, føre til at en møter barn og unge i utsatte situasjoner på en bedre måte.

Barnevernsarbeidere kan gjøre ulike tiltak for å sikre egen drivkraft og engasjement i arbeidshverdagen. Et slikt tiltak kan være egenomsorg. En barnevernspedagog med egenomsorg har fokus på å finne aktiviteter som en liker som gir ro, glede og velvære. Egenomsorg kan handle både om fysisk, psykisk og følelsesmessig velvære (Søftestad, 2018, s. 186). Egenomsorg kan også handle om å ha fokus på å tilbringe tid med mennesker som en er glad i, som gir energi og glede. Fysisk aktivitet i form av trening kan bidra positivt både for den psykiske og fysiske helsen vår. En barnevernsarbeider med fokus på egenomsorg på flere ulike områder av eget liv, kan tenkes å være bedre rustet for å stå i vanskelige saker på jobb.

Et annet tiltak som kan sikre barnevernsarbeiderens engasjement på jobb er en god faglig plattform. En god faglig plattform i tjenesten gjør at barnevernspedagogen har mulighet til å tilegne seg eksisterende fagkunnskap på feltet. I tillegg bidrar det til at den ansatte kan holde seg oppdatert på fagutvikling, forskning og lovendringer (Søftestad, 2018, s. 186). En god faglig plattform kan bidra til at barnevernsarbeideren får best mulig forutsetninger for å gå inn i vanskelige saker, som for eksempel saker som omhandler seksuelle overgrep. Det vil derfor være avgjørende at arbeidsplassen legger til rette for at barnevernsarbeidere kan sette av tid til faglig påfyll. Faglig påfyll kan øke barnevernspedagogens kunnskap og kompetanse, noe som kan bidra til økt motivasjon, engasjement og drivkraft i arbeidet. En barnevernspedagog med drivkraft og engasjement kan tenkes å møte saker som omhandler seksuelle overgrep med interesse, faglig kunnskap og pågangsmot. Drivkraften og engasjementet kan dermed tenkes å påvirke mulighetene for å avdekke seksuelle overgrep mot barn.

6.0 Avslutning

I denne oppgaven har vi sett på litteratur og forskning som er relevant for temaet, avdekking av seksuelle overgrep mot barn. Oppgaven har presentert ulike funn knyttet til seksuelle overgrep mot barn og avdekking. Videre har oppgaven drøftet utfordringer i barnevernspedagogens arbeid med avdekking av seksuelle overgrep mot barn i lys av anvendt teori. Deretter har det blitt drøftet omkring noen muligheter i arbeidet med avdekking.

Utfordringene som går igjen er knyttet både til barnet selv og barnevernspedagogen. En kan si at forutsetningene for avdekking oppleves som en balansegang mellom barnets strategier for å skjule overgrep og barnevernspedagogens personlige og faglige forutsetninger. I oppgaven har vi blant annet sett at barnets strategier kan føre til hindringer i avdekking. Strategiene kan ses på som en type forsvarsmekanisme for barnet. Barnet kan bruke forsvarsmekanismene både på bakgrunn av redsel for overgriper og fortregning av vonde hendelser. Det vil dermed være nyttig for barnevernsarbeideren å ha kunnskap om disse strategiene. I tillegg har vi sett at det er nødvendig at barnevernsarbeideren har kunnskap og kompetanse om barns konsekvenser av å bli utsatt for seksuelle overgrep.

Barnevernspedagogen kan bruke denne kunnskapen i samtaler med barn utsatt for seksuelle overgrep, for å få en bedre forståelse for barnets atferd og respons.

En annen viktig faktor barnevernspedagogen må huske på er at barn utsatt for seksuelle overgrep bare er barn. Noe som fører til at de kan ha vanskeligheter med å sette ord på og forklare det de har blitt utsatt for. Det trenger altså ikke å handle om at barnet ikke vil fortelle, derimot kan det handle om mangel på språk og begrep, som igjen kan forklares i barnets alder og modenhet. Det vil si at det vil være nødvendig å bruke tid og være tålmodig i samtalene med barnet. Funnene i oppgaven viser at det ofte kan ta lang tid før barn forteller om overgrepserfaringer. Samtidig har vi sett at funn viser at barneverntjenester ikke alltid snakker med barnet om mistanker om seksuelle overgrep. Noe som er svært bekymringsfullt. Jeg tenker at det i slike saker er helt nødvendig å snakke med barnet. Og kanskje kan det være nødvendig å snakke med barnet flere ganger enn en gjør i en typisk barnevernssak. I slike saker vil det være viktig at barnevernspedagogen bruker tid på å bygge en relasjon til barnet, så barnet kan føle seg trygg på at det er greit å fortelle.

En annen sentral utfordring vi har sett på i denne oppgaven er samtaler med overgrepsutsatte barn. Det som går igjen knyttet til samtaler med barn er at barnevernsarbeidere ofte kan føle på ubehag og vegrer seg for å gå inn i samtaler om seksuelle overgrep. Jeg mener at en har et ansvar som barnevernspedagog å sikre at en verken bevisst eller ubevisst velger å ikke gå inn i samtaler med barn, hvor det er mistanke om seksuelle overgrep. I oppgaven har vi sett på barnesamtalen DCM, og hvordan den systematisk kan brukes i samtaler med barn om vanskelige temaer. Jeg tenker at dette kan være et godt verktøy å ha med seg inn i samtaler med utsatte barn. Dette fordi metoden sørger for at barnevernsarbeideren har fokus på kontaktetablering, informasjon til barnet, fokus på barnets rettigheter og barnets frie fortelling. Jeg tenker at det er vesentlig at det er fokus på barnets frie fortelling i saker som omhandler seksuelle overgrep. Med tanke på alvorlighetsgraden som beskyldninger om seksuelle overgrep har, må barnevernsarbeideren unngå at en legger føringer for samtalen med barnet, og ha fokus på at barnet skal få snakke fritt.

Å snakke med barn om seksuelle overgrep kan være svært utfordrende. Imidlertid har barn rett til beskyttelse mot alle former for seksuelle overgrep. Og som ansatt i barneverntjenesten har barnevernspedagogen en plikt til å avverge og hjelpe barn som er utsatt for seksuelle overgrep. Jeg tenker at det kan være nyttig å være åpen med seg selv og sine kollegaer i tjenesten om at en synes slike samtaler er utfordrende. På denne måten kan en sammen med kollegaer drøfte og reflektere rundt utfordringene, og dele erfaringer fra slike samtaler. Samtidig tenker jeg at barnevernspedagogen har et selvstendig ansvar for å være bevisst på egne forsvarsmekanismer som kan føre til at en vegrer seg for å gå inn i saker som omhandler seksuelle overgrep mot barn. Barn er de som er skadelidende i slike saker, og jeg tenker at barnevernsarbeideren må ha mot og være tøff nok til å gå inn i slike saker for å beskytte og ivareta barnet. Samtidig er det viktig at barnevernspedagogen husker at en ikke står alene i slike saker. Instansene rundt barnet kan ofte brukes som gode samarbeidspartnere i arbeidet med avdekking. Ofte vil de kjenne barnet godt fra før av, noe som kan bidra til trygghet i avdekkingen både for barnevernsarbeideren og barnet.

Avslutningsvis tenker jeg at barnevernspedagoger som arbeider i barneverntjenesten ofte har en indre drivkraft og motivasjon for å hjelpe barn i utsatte livssituasjoner. Jeg opplever at det er et utfordrende felt å jobbe i, og en må inneha noen personlige og faglige styrker som gjør at en takler å stå i jobben. Dette er egenskaper som kan bidra til å styrke barnevernspedagogens arbeid med å avdekke seksuelle overgrep mot barn.

Litteraturliste

Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern*. (LOV-2021-06-18-97). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97>

Bredal, A., Kojan, B. E., Nilsen, M., Skrove, G., Storhaug, A. S. & Øverlien, C. (2023). *Barneverntjenestens arbeid med vold og overgrep*. (Nova rapport 16/23). Oslo Metropolitan University.

<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3120615/NOVA-Rapport-16-2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Bufdir. (u.å.). *Politi og barnevern - nasjonale retningslinjer for samhandling*. Hentet 8. april 2024 fra

https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/politi_og_barnevern_nasjonale_retningslinjer_for_samhandling/#mobile-scroll-destination

Bufdir. (u.å.). *Statistikk om seksuelle overgrep mot barn*. Hentet 8. april 2024 fra

<https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/vold-mot-barn/seksuelle-overgrep>

Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2021). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. (2. utg.). Gyldendal.

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. (7. utg.). Gyldendal.

Felitti, V. J., Anda, R. A., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P. & Marks, J. S. (1998). *Relationships of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study*. American Journal of Preventive Medicine.

[https://www.ajpmonline.org/article/S0749-3797\(98\)00017-8/fulltext#%20](https://www.ajpmonline.org/article/S0749-3797(98)00017-8/fulltext#%20)

FNs barnekonvensjon. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter* (20-11-1989). Regjeringen.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov*. (LOV-1814-05-17). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17>

Hafstad, G. S. & Augusti, E-M. (2019). *Ungdoms erfaring med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år*. (Rapport nr. 4/2019). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/10/Rapport_4_19_UEVO.pdf

Kojan, B.H., Nilsen, M., Storhaug, A. S., Agerup, T., Clifford, G. & Lichtwarck, W. (2020). *Barnevernets arbeid med barn og unge som har erfart vold og overgrep i nære relasjoner - en litteraturstudie*. (Rapportserie for sosialt arbeid, rapport nr. 3). NTNU: Institutt for sosialt arbeid.

https://www.ntnu.no/documents/1272526675/1281525946/NTNU_rapportserie_3.pdf/6181dcdb-ada2-8e62-e8eb-68e7ffaf00b7?t=1588875547866

Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: Skadelige omsorgssituasjoner*. (2. utg.). Gyldendal.

NOU 2017: 12. (2017). *Svikt og svik: Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*. Barne- og familiedepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/a44ef6e251cd443396588483e97402ab/no/pdfs/nou201720170012000dddpdfs.pdf>

Ruud, A. K. (2021). *Hvorfor spurte ingen meg?: Kommunikasjon med barn og ungdom i utfordrende livssituasjoner*. (2. utg.). Gyldendal.

Steine, I. M., Winje, D., Nordhus, I. H., Milde, A. M., Bjorvatn, B., Grønli, J. & Pallesen, S. (2017). *Hvorfor tar det så lang tid å fortelle om seksuelle overgrep?* 55(4), 204-208.

Tidsskrift for norsk psykologforening. <https://psykologtidsskriftet.no/node/16871/pdf>

Steine, I. M., Winje, D., Nordhus, I. H., Milde, A. M., Bjorvatn, B., Grønli, J. & Pallesen, S. (2016). *Langvarig taushet om seksuelle overgrep: Prediktorer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn*. Tidsskrift for norsk psykologforening.

<https://psykologtidsskriftet.no/node/16794/pdf>

Straffeloven. (2005). *Lov om straff* (LOV-2005-05-20-28). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>

Studsrød, I., Paulsen, V., Kvaran, I. & Mevik, K. (2019). *Barnevernspedagog: En grunnbok*. Universitetsforlaget.

Søftestad, S. (2018). *Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn*.

Universitetsforlaget.

Søftestad, S. & Andersen, I. L. (2014). *Seksuelle overgrep mot barn: Traumebevisst tilnærming*. Universitetsforlaget.

Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet - barns strategier*. Universitetsforlaget.

Øverlien, C., Hauge, M-I. & Schultz, J-H. (2016). *Barn, vold og traumer: Møter med unge i utsatte livssituasjoner*. Universitetsforlaget.

